

79%

säger nej till
bemannede
skolbibliotek

Accepterar du det?

82%

av kommunerna
saknar
biblioteksplan

Ska det vara så?

100%

vill ha bra bibliotek

Det är dags att gå
från ord till
handling!

79%

säger nej till
bemannade
skolbibliotek

Accepterar du det?

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING

79%

av tillfrågade
kommunalråd är idag
inte beredda
att avsätta mer
resurser så att alla grundskolor
inom en nära framtid kommer att få
bemannede skolbibliotek.

Skolbiblioteken

I Bibliotekslagen står det inledningsvis i 7 § att kommunerna ansvarar för folk- och skolbiblioteksverksamheten. Lagen förtydligar skolbibliotekens funktion och syfte redan i 5 §. *Inom grundskolan och gymnasieskolan skall det finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen.*

I dagens skola arbetar eleverna i regel problemorienterat och eleven ägnar mycket tid åt självständig informationssökning för att klara studieuppgifterna. På skolbiblioteket kan eleven utveckla sin informationskompetens, få hjälp att sölla i informationsflödet och få stöd att utveckla sitt kritiska tänkande. Här ges det även tillfälle att komma i kontakt med litteraturen och sjunka in i berättelsens värld.

Skolbiblioteket är ett viktigt hjälpmedel i lärarens undervisning och en kunskapskälla för eleverna. Tillgång till ett bemannat och välutrustat skolbibliotek kan vara avgörande för hur bra start ett barn får i livet.

Bakgrund

Enligt Statens Kulturråds senaste mätning *saknar* sex av tio skolor eller fem av tio barn i grundskolan ett skolbibliotek, bemannat *mer än* 6 timmar per vecka. Resterande har ett skolbibliotek bemannat *minst* 6 timmar per vecka och mer, eller tillgång till ett skolbibliotek integrerat med kommunens folkbibliotek (Figur 1).

Bemanning på landets skolbibliotek

Grundskolor	Andelar			
	Skolor		Elever	
	1999	2002	1999	2002
Integrerat bibliotek	15 %	15 %	15 %	16 %
Minst 6 tim/vecka	16 %	21 %	29 %	37 %
1-5 tim tim/vecka	35 %	33 %	33 %	28 %
0 tim	29 %	26 %	19 %	15 %
Bibliotek saknas	4 %	5 %	3 %	4 %
Totalt.	100	100	100	100

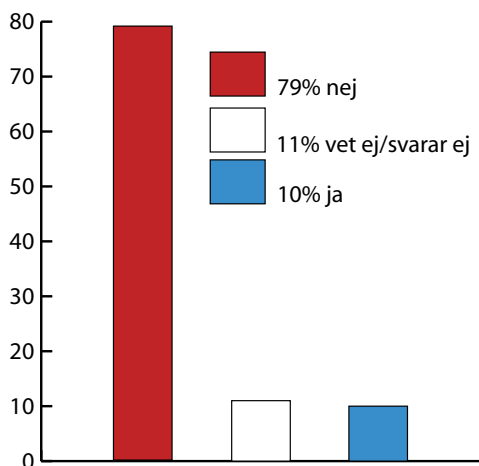
Figur 1:
Källa, Skolbiblioteken 2002:
Kulturen i siffror 2003:3

79 procent säger nej

I maj 2005 ställde Svensk Biblioteksför-
ning frågor till landets kommunalråd kring
skolbiblioteken. Vi frågade bl a: "Vet du
hur många av kommunens grundskolor
som idag har bemannade skolbibliotek? Är
det...?" Svaren fördelade sig enligt tabell
bredvid.

Alla	19 %
De flesta	23 %
Hälften	14 %
Mindre än hälften	15 %
Inga, eller nästan inga	12 %
Vet ej/inget svar	18 %

Som följdfråga ställdes: Är ni inom din kommun idag beredda att avsätta mer resurser så att alla grundskolor inom en nära framtid kommer att få bemannade skolbibliotek? 79 procent svarade nej (Figur 3).

Figur 3:
Till de kommunalråd som svarade "hälften",
"mindre än hälften", "inga/nästan inga" eller
"vet ej/ej svar" ställde Svensk Biblioteksför-
ening följdfrågan: Är ni inom din kommun idag beredda
att avsätta mer resurser så att alla grundskolor
inom en nära framtid kommer att få bemannade
skolbibliotek? 79 procent svarade nej. Det visar en
TEMO-undersökning, gjord i maj 2005, beställd av
Svensk Biblioteksförning.

Accepterar du det?

82%

av kommunerna saknar
biblioteksplan

Ska det vara så?

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING

82%

av tillfrågade kommunalråd
uppger att kommunfullmäktige
i deras kommun
inte antagit någon
biblioteksplan.

Biblioteken möter nya krav

De senaste tio till femton åren har kraven från kunskapssamhället stått i fokus. Det livslånga lärandet betonas och stora utbildningsinsatser har gjorts. Andelen studerande bland folkbibliotekens besökare har ökat liksom facklitteraturens andel av utlåningen. Detta har medfört ökade krav på biblioteksservicen.

Utvecklingen har varit ojämn och servicen är långt ifrån likvärdig i olika delar av landet. Det har dessutom skett en åderlätning i andra delar av verksamheten. Sedan början av 90-talet har antalet biblioteksfilialer minskat med 25 procent. Stora delar av folkbibliotekens traditionella verksamhet har dessutom trängts undan, främst verksamhet som befunnit sig utanför biblioteksrummet. Det gäller till exempel den sociala biblioteksverksamheten, den uppsökande verksamheten och den läsfrämjande verksamheten.

Bokutlåningen har minskat sju år i rad. Totalt lånades det ca 1.300.000 färre böcker 2003 än 2002. Mest minskade skönlitteraturen. En delförklaring är sannolikt att antalet nyinköpta böcker minskade med 9 procent. Bokbeståndet på biblioteken har krympt med över 700.000 volymer. Bokbestånden tunnas ut och boklånen minskar.

Den senaste SOM-undersökningen från Göteborgs universitet redovisar tecken på ökande klyftor mellan hög- och lågutbildad både när det gäller bokläsning och biblioteksbesök. Hösten 2001 uppgav 69 procent av de tillfrågade mellan 15 och 85 år att de besökt biblioteket det senaste året. Hösten 2004 har den siffran sjunkit till 62 procent. Av de med låg utbildning är det bara 47 procent som besökt biblioteket under 2004.

Andelen som läst en bok eller använt sig av Internet uppvisar samma mönster. Mellan 2001 och 2003 har bokläsandet bland lågutbildade sjunkit från 81 till 71 procent. Användandet av Internet har hos samma grupp sjunkit från 54 procent till 47 procent åren 2001 till 2004. Hos den högutbildade gruppen ligger bokläsandet och internetanvändandet på en fortsatt hög nivå på över 90 procent. Även biblioteksbesökarna är flera i gruppen, 80 procent 2004.

En biblioteksplan

Enligt 7 a § i bibliotekslagen ska bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet samverka. Kommuner och landsting ska enligt lagen anta planer för biblioteksverksamheterna.

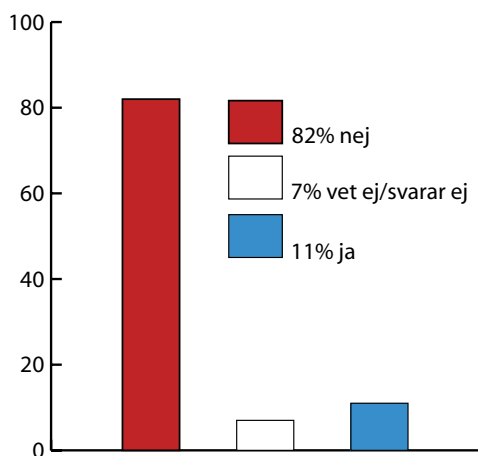
Många enskilda bibliotek har egna verksamhetsplaner, men i många kommuner finns ännu ingen sammanhållande biblioteksplan. Svensk Biblioteksörening definierar biblioteksplanen som ett politiskt förankrat och styrande dokument som omfattar en analys av det samlade biblioteksbehovet i en kommun och åtgärder för hur dessa behov ska tillgodoses. Biblioteksplanen ska förutom folkbiblioteksverksamheten också innefatta biblioteksbehovet vad gäller utbildning, omsorg, vård och näringsliv. Uppdraget att utforma en biblioteksplan ska ges av politikerna. Det färdiga dokumentet ska antas i kommunfullmäktige.

Biblioteksplanen ska ses som:

- en analys av kommuninvånarnas biblioteksbehov
- en ansvarsfördelning och samverkansplan mellan olika bibliotekstyper
- en strategi för framtiden.

82 procent har ingen biblioteksplan

I likhet med kommunernas målmedvetna styrning av skilda verksamheter ter det sig självklart att en kommunal biblioteksplan utarbetas och antas. Svensk Biblioteksförning ställde frågan till 150 kommunalråd i maj 2005 om kommunfullmäktige i kommunen har antagit en biblioteksplan. Endast en av tio kommuner har antagit en plan. 7 procent vet inte eller kan inte svara på frågan. 82 procent av de tillfrågade kommunalråden uppger att kommunfullmäktige i deras kommun inte antagit någon sådan biblioteksplan (Figur 4).

*Figur 4:
Svensk Biblioteksförning ställde frågan till 150 kommunalråd i maj 2005 om kommunfullmäktige inom kommunen har antagit en biblioteksplan. Endast en av tio kommuner har antagit en biblioteksplan. 82 procent av de tillfrågade kommunalråden uppger att kommunfullmäktige i deras kommun inte antagit någon sådan biblioteksplan.*

Ska det vara så?

100%

vill ha bra bibliotek

**Det är dags att gå från ord till
handling!**

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING

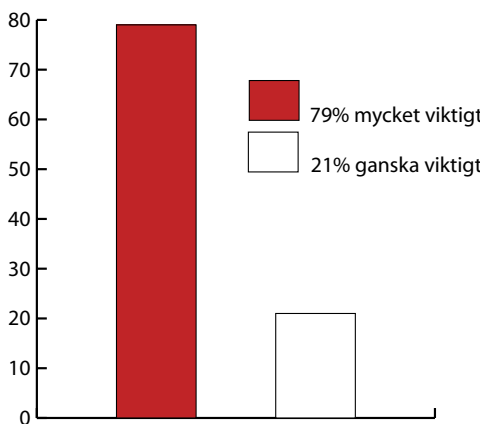
100%

av kommunalråden
tycker det är viktigt
att det inom Sveriges kommuner
finns bra bibliotek med god
tillgänglighet för innevånarna.

Det är dags att gå
från ord till handling!

Bibliotek och samhälle

En kommun ska sköta många olika uppgifter. Det är ofta svårt att få resurserna att räcka till för alla prioriterade uppgifter. Men hur viktigt är biblioteket i Sverige? Svaret är självklart. Alla kommunalråd tycker att det är viktigt med bra bibliotek med god tillgänglighet för invånarna (Figur 5). Det visar en TEMO-undersökning från i maj 2005 som Svensk Biblioteksförning beställt. Men vad innebär det i praktiken när ekonomiska medel ska fördelas mellan bibliotek, äldreomsorg och barnomsorg?

*Figur 5:
En kommun ska sköta många olika uppgifter. Det är ofta svårt att få resurserna att räcka till för alla prioriterade uppgifter. Men hur viktigt är biblioteket i Sverige? Alla kommunalråd tycker att det är viktigt med bra bibliotek med god tillgänglighet för invånarna. Det visar en TEMO-undersökning, gjord i maj 2005, beställd av Svensk Biblioteksförning.*

Från ord till handling

Bibliotekens ansträngningar att utvecklas till nav i kunskapssamhället har i stor utsträckning skett utan stöd från en samlad statlig bibliotekspolitik. Ansvaret för biblioteken är idag splittat. Det saknas en övergripande struktur, som har både kompetens och mandat att samordna och utveckla en samlad statlig bibliotekspolitik utifrån en helhetssyn på bibliotekens roll i samhället och därmed också deras roll för olika politikområden.

Svensk Biblioteksförning arbetar för att de statliga anslagen för biblioteksutveckling utökas och att det statliga inköpsstödet moderniseras, förändras och utökas till att omfatta alla typer av media, teknisk utrustning, handledningsstöd och åldersgrupper.

Svensk Biblioteksförning anser att forskning och fortbildning inom biblioteksområdet ska få ökad uppmärksamhet i regeringens forsknings- och utbildningspolitik.

Svensk Biblioteksförning föreslår att regeringen tar initiativ för att säkerställa att all offentligt finansierad forskning görs fritt tillgänglig i enlighet med principerna i Berlindeklarationen om *Open Access*.

Svensk Biblioteksförning vill se en statlig biblioteksvision och föreslår att regeringen som ett första steg inrättar en särskild arbetsgrupp – ett biblioteksråd – med en rådgivande funktion i förhållande till departementsledningen i alla frågor som rör biblioteken.

Det är dags att gå från ord till handling!

En biblioteksvision från Svensk Biblioteksörening

Frihet, välfärd, samhällelig och personlig utveckling är grundläggande mänskliga värden. De kan bara förverkligas genom välinformerade medborgare med möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter och därigenom spela en aktiv roll i samhällslivet.

Medborgarnas eget deltagande i utvecklingen av demokratin är beroende av fullgod utbildning samt en fri och obegränsad tillgång till kunskap, tankar, kultur och information utan någon form av ideologisk, politisk eller religiös censur. Bibliotekens huvuduppgifter är att garantera tillgång till information, stödja såväl självstudier som formell utbildning på alla nivåer och verka för läskunnighet samt stimulera kulturell mångfald och främja kontakt mellan olika kulturer.

De offentligt finansierade biblioteken ska komplettera varandra som en strukturell helhet i människans tjänst, från barndomen, via studier, in i arbetslivet, under livet i stort och under ålderdomen. Offentligt finansierade bibliotek av god standard, tillgängliga för alla med stöd i särskild lagstiftning och i en nationell bibliotekspolitik utgör en grundförutsättning för ett livslångt lärande, ett självständigt ställningstagande och en kulturell utveckling.

Bibliotekslagen

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om det allmänna biblioteksväsendet.

2 § Till främjande av intresse för läsning och litteratur, information, upplysning och utbildning samt kulturell verksamhet i övrigt skall alla medborgare ha tillgång till ett folkbibliotek. Folkbiblioteken skall verka för att databaserad information görs tillgänglig för alla medborgare. Varje kommun skall ha folkbibliotek.

3 § På folkbiblioteken skall allmänheten avgiftsfritt få låna litteratur för viss tid. Bestämmelsen hindrar inte att ersättning tas ut för kostnader för fotokopiering, porto och andra liknande tjänster. Inte heller hindrar den att en avgift tas ut i de fall låntagare inte inom avtalad tid lämnar tillbaka det som de har lånat.

4 § Ett länsbibliotek bör finnas i varje län. Länsbiblioteket skall bistå folkbiblioteken i länet med kompletterande medieförsörjning och andra regionala biblioteksuppgifter. För den kompletterande medieförsörjningen skall också finnas en eller flera lånceutraler.

5 § Inom grundskolan och gymnasieskolan skall det finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen.

6 § Det skall finnas tillgång till högskolebibliotek vid alla högskolor. Dessa bibliotek skall inom de områden som anknuter till utbildning och forskning vid högskolan svara för biblioteksservice inom högskolan och i samverkan med landets biblioteksväsen i övrigt ge biblioteksservice.

7 § Kommunerna ansvarar för folk- och skolbiblioteksverksamheten. Landstingen ansvarar för länsbiblioteken och för biblioteken vid högskolor med landstingskommunalt huvudmannskap. Staten ansvarar för övriga högskolebibliotek och för lånceutralerna samt för sådan biblioteksverksamhet som enligt särskilda bestämmelser ankommer på staten.

7 a § Bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet skall samverka. Kommuner och landsting skall anta planer för biblioteksverksamheterna. Lag (2004:1261).

8 § Folk- och skolbiblioteken skall ägna särskild uppmärksamhet åt funktionshindrade samt invandrare och andra minoriteter bl.a. genom att erbjuda litteratur på andra språk än svenska och i former särskilt anpassade till dessa gruppers behov.

9 § Folk- och skolbiblioteken skall ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar genom att erbjuda böcker, informationsteknik och andra medier anpassade till deras behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

10 § Länsbibliotek, lånceutraler, högskolebibliotek, forskningsbibliotek och andra av staten finansierade bibliotek skall avgiftsfritt ställa litteratur ur de egna samlingarna till folkbibliotekens förfogande samt i övrigt samverka med folk- och skolbiblioteken och bistå dem i deras strävan att erbjuda låntagarna en god biblioteksservice.

Källa Rixlex: (SFS nr: 1996:1596 Utfärdad: 1996-12-20, ändring införd: t.o.m. SFS 2004:1261)

Svensk Biblioteksforening

Arbetar för skol-, folk-, vård- och forskningsbibliotek. Föreningen är ideell och har 550 institutionella och 3 000 enskilda medlemmar. Föreningen har funnits sedan år 2000 och är en sammanslagning av tidigare Sveriges Allmänna Biblioteksforening och Svenska Bibliotekari-samfundet. Uppgiften är att verka för ett nationellt bibliotekssystem av hög standard.

Föreningen verkar bland annat för:

- effektivt och dynamiskt bibliotekssystem
- tydliggöra bibliotekens roll i samhället
- främja vetenskaplig och samhällelig informationsförsörjning
- skapa opinion och stimulera debatt
- ändamålsenlig utbildning, fortbildning, forskning och utveckling inom biblioteksområdet
- att stärka internationell samverkan inom biblioteks- och informationsområdet

SVENSK BIBLIOTEKSFORENING

Saltmätargatan 3A, Box 3127, 103 62 Stockholm

Tel 08-545 132 30, Fax 08-545 132 31, www.biblioteksforeningen.org

E-post info@biblioteksforeningen.org